

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Nádraží Praha - Bubny v perspektíve urbánnej
antropológie**

Bc. Alica Brendzová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Diplomová práce

**Nádraží Praha - Bubny v perspektíve urbánnej
antropológie**

Bc. Alica Brendzová

Vedoucí práce:

Mgr. Ladislav Toušek, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rada poďakovala vedúcemu práce, Mgr. Lacovi Touškovi, Ph.D. za rady a inšpiráciu k výberu témy tejto práce, a predovšetkým za prejavenú trpezlivosť a podporu pri doterajšom priebehu jej vzniku.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ	4
	2.1 Mesto ako predmet antropologického bádania	4
	2.2 Liminarita a krajiny moci	7
	2.3 Prázdnota a konflikt, reziduálny priestor a vyjednávanie	7
3	METODOLOGICKÝ RÁMEC	12
	3.1 Multi-lokálna etnografia	13
	3.2 Analýza aktérov a diskurzívne prístupy	14
	3.3 Naratívne interview	16
4	ANALYTICKÁ ČASŤ	17
5	DISKUSIA A ZÁVER	18
6	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV	19
7	RESUMÉ	23
8	PRÍLOHY	24
	8.1 Obrazová príloha	24

1 ÚVOD

Areál Nádraží Praha – Bubny tvorí rozsiahlu voľnú plochu v historickom centre Prahy a je súčasťou tzv. veľkého rozvojového územia Bubny – Zátory. Tento lukratívny pozemok a jeho osud je od roku 2006, kedy boli obvodové časti odpredané z majetku Českých drah súkromnému developerovi, dodnes častým cieľom pozornosti médií a diskusií medzi odbornou i laickou verejnosťou. Ako príčina sa javí skutočnosť, že realizácia pôvodného plánu na intenzívny rozvoj územia a jeho transformáciu na novú mestskú štvrť nebola doposiaľ zahájená, a to z dôvodu hospodárskej situácie majiteľa a stavebnej uzávery, ktorá je na daných pozemkoch uložená v súvislosti s transformačným charakterom územia (ktoré má status tzv. veľkého rozvojového územia).

Po zrušení pamiatkovej ochrany staničného areálu v roku 2008 bola väčšina pamiatok industriálnej architektúry zničená. Situácia pretrvávala bez väčšej zmeny do jesene roku 2015, kedy boli tesne pred vypršaním platnosti demolačného výmeru týkajúceho sa zostávajúceho súboru opravárenských hál a dielní tieto budovy zbúrané, čím znova ožila diskusia o stave a budúcnosti Nádraží Praha - Bubny a rozvojového územia.

V súčasnosti v areáli sídli niekoľko menších prevádzok a skladov, ale napr. i golfový klub s rozsiahlou plochou; naďalej areálom prechádzajú vlaky, ktoré pre osobnú prepravu využívajú relikv zastávky v severnej časti stanice. V roku 2015 bola zahájená transformácia bývalej staničnej budovy na pamätník holocaustu, odkazujúci na úlohu stanice v udalostiach druhej svetovej vojny. Jedným zo súčasných rámcov, v ktorom je táto oblasť diskutovaná, je modernizácia trate Praha – Kladno s pripojením na Letiště Václava Havla a s ňou súvisiaca revitalizácia oblasti.

Nádraží Praha - Bubny existuje nielen v rovine diskusií a diskurzívneho vyjednávania jeho budúcej podoby medzi zainteresovanými aktérmi, ale i ako fyzický priestor s mnohými vrstvami významov. Uvedené roviny sa prirodzene prelínajú - vyjednávanie jeho využitia je motivované záujmami a hodnotami jednotlivých aktérov.

O opustených areáloch železničných staníc sa v dostupnej sociálnej vednej literatúre pojednáva často ako o *brownfields* s rôznym potenciálom budúceho rozvoja, alebo ako oblastiach a objektoch priemyselného dedičstva s akcentom na ich nové využitie (Svoboda 2009, Urbánek 2013). Nádraží Bubny v kontexte územného rozvoja je venovaná prípadová štúdia Kluchovej (2014).

V podobnom duchu sa nesie štúdiá autoriek Oppido a Ragozino (2014). Opustené železničné dráhy a staničné budovy sú ponímané ako výslednica sociálneho, ekonomického a technologického vývoja, ktorý pozmenil miestny systém infraštruktúry. Optikou nových médií a internetového aktivizmu bola popísaná kauza zachovania nevyužívanej železničnej stanice v Singapore (Liew, Pang a Chan 2013).

Cieľom práce bude preskúmať Nádraží Praha-Bubny ako kauzu v rovine multi-lokálnej etnografie, do ktorej vstupujú rôzni aktéri, ktorí odlišným spôsobom vytvárajú jeho reprezentácie. Teoretické východiská práce sa budú opierať o prístupy urbánnej antropológie a antropológie miesta a priestoru. Prostredníctvom konfrontácie makroperspektívy a aktérskej mikroperspektívy sa v práci pokúsím ukázať, akým spôsobom sú vytvárané reprezentácie Nádraží Bubny zo strany jednotlivých zainteresovaných aktérov, a ako (ak vôbec) sa tieto reprezentácie navzájom ovplyvňujú. Budem sa taktiež zaoberať spôsobom, akým títo aktéri konštruujú a vyjednávajú významy tohto priestoru s ohľadom na vlastný záujem.

V priebehu výskumu sa ukázala ako relevantná otázka občianskeho aktivizmu. Ako to, že na rozdiel od podobných prípadov, kedy developer v spolupráci s mestom či bez nej ohlásí zámer búrania alebo konverzie určitej stavby, sa pri búraní opravárenských hál a dielní na Nádraží Bubny

nezdvihla výraznejšia vlna odporu? Podobnú bolo v nedávnom období možné zaznamenať pri boji o záchranu domu na rohu Václavského náměstí a Opletalovej ulice, pri snahe odvrátiť necitlivú rekonštrukciu Libeňského mostu, pri petícii proti zbúraní plzenského Kulturního domu Inwest, pri organizovaní petície proti novej výstavbe okolo roubenky na vinohradskej Zvonařke atď.? Bola príčinou slabá informovanosť verejnosti o stave Buben a zámeroch developera, neprehľadná situácia, ktorá trvá už roky a vďaka ktorej sa Buben stali pre oko verejnosti „neviditeľnými“ a takpovediac sa na ne zabudlo?

Výskum zamýšľaný pri zadaní témy diplomovej práce sa, ako uvádzam vyššie, rozširuje vďaka vývoju vo výskumnom teréne o ďalšie otázky a ďalšie témy. Je to jeden z dôvodov, prečo výskum doposiaľ nebol dokončený a prečo je predkladaná práca nekompletná. Nazdávam sa, že vo výskume, ktorý sa dotýka aktuálnych a podstatných tém poňatia a vízií mestského rozvoja a *urban politics* (LeGates a Stout 2007: 209), je potrebné pokračovať – tak v analýze doposiaľ zhromaždených dát ako aj v získavaní a vytváraní ďalších.

2 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

2.1 Mesto ako predmet antropologického bádania

*„Město, objekt mnoha otázek – jako by město bylo nositelem všech záhad, ke kterým vede sjednocená planeta – v okamžiku, kdy se rodí pochybnost o jeho povaze a jeho mezích: **je město světem, nebo se svět stává městem?**“*

(Augé 1999: 94, dôraz vlastný)

Prečo vôbec v antropológii skúmať mestský priestor? Urbánna antropológia nestojí čo sa týka tvorby vlastných konceptov a teórií na úrovni veľkých sociálne antropologických disciplín skúmania politiky, ekonomiky, príbuzenstva a náboženstva. V naliehavosti zasa štúdium mesta môžu predčiť problémy sociálnych skupín spojených s fenoménmi migrácie, etnicity, marginalizácie apod.

Francúzsky antropológ Marc Augé sa pri hľadaní predmetu bádania obracia práve k mestu:

*„(...) na obou koncích úvahy o městě (se) profiluje vlastní politický problém, který možná může nově formulovat takové estetické a politické otázky jako: **jaké je právo jedince být***

občanem?’ nebo ‚jaké jsou účely a meze hospodářského vývoje?’ Tyto otázky mají alespoň tu výhodu, že ukazují, že na problémy spojené s městem nemůžeme nalézt odpovědi v pouhých technických úvahách. Ani architekti, ani urbanisté nebudou moci sami rozluštit problémy, které se objevují především ve městech, ale jejichž příčinou nejsou města sama.“ (Augé 1999: 118)

Augé navrhuje výskumne sa zaoberať mestom ako plátňom, na ktoré sa premietajú rozličné problematické javy, hodné pozornosti sociálnych vedcov. Hovorí o tzv. „mestských problémoch“, ktoré poukazujú na politické a antropologické otázky moderny (ibid. 119).

Je potrebné si uvedomiť, že Augé uvedené úvahy vyslovil referujúc k nutnej rozdielnosti v prístupe k výskumu v tradičných a „nových“ antropologických terénoch – hovorí tu o mestskom prostredí, typickom pre komplexné spoločnosti, a zdôrazňuje jeho podobnosti i odlišnosti od prostredia, v ktorom boli v klasických obdobiach antropologického bádania pozorované a skúmané predliterárne spoločnosti. Augé odvracia pochybnosti o tom, že je mesto vhodným výskumným terénom, „zdieľaným svetom“, ktorý antropológovia v teréne hľadajú: „Město je svět. Je to svět v prvotním smyslu, protože je místem: symbolizovaným

prostorem, se svými znaky, památníky, schopností připomínat všechno to, co sdílejí ti, kdo se za toto město vydávají“ (ibid.110).

Moderné (a implicitne i postmoderné) mesto sa vyznačuje tým, že vo svojom priestore kombinuje oba svety – tradičný, predindustriálny (založený na princípoch *Gemeinschaft*, partikularity apod.) a moderný, komplexný. K možnosti pohľadu na jeho terén v mikroperspektíve pridáva možnosť sledovať širšie procesy a všeobecnejšie spoločenské javy:

„Ale město je světem i v jiném smyslu, jemuž jsou mikroidentifikace (...) zcela cizí: je světem, protože patří ke světu a protože rekapituluje všechny rysy současného světa, ne pouze mikrokosmos, nýbrž ústřední bod, uzel vztahů, vyzařování a přijímání v husté síti, kterou dnes vytváří planeta.“ (ibid. 114)

Mesto je tu chápané ako plátno, na ktoré sa premietajú predstavy ľudí. A to nielen o meste samotnom a jeho podobe, ale o svete – a implicitne o spoločnosti – ako takých. Tieto predstavy zároveň vedú k praktikám, ktoré ovplyvňujú fyzickú podobu miest. Augé nie je rozhodne jediný, kto poukazuje na tendenciu k odosobňovaniu, rozširovaniu a uniformizovaniu (v lefebvrovských termínoch homogenizácii) niektorých častí miest. Práve v tomto napätie medzi modernitou a postmodernitou či azda globalizáciou

miest vidí Augé problém politický, výsostne hodný antropologickej pozornosti.

Podobne ako Augé označuje mestá za kľúčový fenomén vedúci k porozumeniu ľudskej prítomnosti geograf David Harvey, poukazuje však okrem toho na absenciu mesta ako témy v debatách o modernizácii, modernej a postmodernej dobe, o kapitalistickej a industriálnej spoločnosti (LeGates a Stout 2007: 225). Aby sa mesto mohlo dostať do centra súčasných debát, je podľa Harveyho nutné rekonceptualizovať mesto a naše chápanie „urbánna“ podobne ako bola pod vplyvom sociálnych vied v geografii opustená pozitivistická predstava priestoru len ako dejiska, pozadia sociálneho života. Harvey predstavuje mesto ako heterogénny súbor procesov, ktoré sú voči sebe navzájom v konflikte. Harvey pristupuje k mestu ako k ústrednému dejisku konfliktu založeného na ideológii, rase, genderi a záujmoch. V mestách pôsobia rozličné skupiny s odlišnými záujmami a odlišnými hodnotami a snaha o realizáciu týchto hodnôt nevyhnutne vedie ku konfliktom, ktoré sa odohrávajú ako politické procesy. Zaujímavá je taktiež Harveyho predstava mestského prostredia ako palimpsestu – mesto je tvorené vrstvami, konštruovanými v rozličných obdobiach, podobne ako materiálna stránka priestoru. Metafora palimpsestu implikuje otázku, ako sa v rámci týchto vrstiev odohrávajú sociálne interakcie a ako sa im pripisujú nové konštruované významy (Harvey 228-9).

2.2 Liminarita a krajiny moci

Sharon Zukin vnáša do teoretickej diskusie o meste a jeho pozícii v sociálnevednom výskume v antropológii dobre známy koncept liminarity. Hovorí pritom o tzv. krajinách moci (*landscapes of power*), ktoré možno chápať ako súhru a protihru súvislostí medzi miestom a priestorom a mechanizmami trhu, ktoré miesto a priestor sčasti vytvárajú, ale majú tiež schopnosť ich ničiť.

Zukin pokladá krajinu za najvýznamnejší kultúrny produkt doby, za produkt „moci a imaginácie“ (Zukin 1991:268). Koncept liminarity potom používa na vysvetlenie existencie „území nikoho“ – priestor tohto druhu v sebe „spája vplyv významných inštitúcií: verejného a súkromného, kultúry a ekonomiky, trhu a miesta“ (ibid. 269). Liminarita týchto priestorov umožňuje a vyžaduje vyjednávanie ich významu prostredníctvom štrukturálnych zmien a individuálneho konania (ibid.)

2.3 Prázdnota a konflikt, reziduálny priestor a vyjednávanie

O nevyužívanom mestskom priestore sa v sociálnevednej literatúre uvažuje rôznymi spôsobmi. Reziduálny priestor (Wikström 2005; Toušek 2013) je opustený priestor, ktorý nenapĺňa z pohľadu širšej spoločnosti žiadnu ekonomickú ani sociálnu funkciu a postráda niektoré charakteristiky (antropologických) miest (Toušek 2013). Tento typ priestoru tak predstavuje arénu, v ktorej sa stretáva široká škála záujmov rozmanitých aktérov. Nefs (2006) rozkrýva v diskusiách o ich budúcom využití dynamiku hodnôt, ktoré sú týmto priestorom pripisované. Vnímanie historickej hodnoty sa v praxi stretáva s ekonomickými a ekologickými záujmami, požiadavkami rozvoja miest, a taktiež so subjektívnymi postojmi užívateľov opustených oblastí. Vyjednávanie o tomto type priestoru, argumentuje Nefs, môže byť prostriedkom, ktorým sa sociálne skupiny hlásia o svoje občianske práva.

Wikström v štúdií (2005) využitia a významov reziduálneho priestoru v obci Flemingsberg, ktorá tvorí jedno z predmestí Štokholmu, vysvetľuje, na základe ktorých svojich aspektov môže reziduálny priestor pôsobiť ako dejisko transgresívnej interakcie a transgresívnych stretnutí. Po prvé, reziduálny priestor Wikström chápe ako tranzitné a zároveň hraničné oblasti a bariéry medzi sekciami mesta, ako okrajové zóny,

ktoré naznačujú, kde jedna časť mesta končí a druhá začína. Keďže ich vlastnosťou je často zhoršená fyzická prestupnosť z dôvodu zanedbania, spravidla nie sú považované za súčasť žiadnej štvrte. Druhým aspektom je absencia platného rádu, ktorá implikuje nižšiu mieru sociálnej kontroly a umožňuje tak slobodnejšie jednanie; opustené oblasti, nevyužívané svojimi vlastníkami, sa síce dajú najst' oplotené, v praxi sú však bežne nestrážené. Vo vzťahu k mestskému plánovaniu potom Wikström reziduálne zóny radí na okraj záujmu architektov a urbanistov a ich vznik označuje za akýsi vedľajší produkt plánovania zástavby (ibid. 50-51).

Dickinson (1996) sa zamýšľa nad úlohou opustených a zanedbaných priestorov v severoamerických mestách prostredníctvom metafor entropie a marginality. Odvoláva sa pritom na myšlienky Chicagskej školy (predovšetkým na model koncentrických zón), argumentuje však, že súčasné mestá sa zdajú byť skôr opakom tohto usporiadania. Pri úvahách, či a ako sa trosky dneška môžu stať pamätníkmi zajtrajška, dochádza k záveru, že opustené miesta sa stávajú istým druhom liminálnych zón, v ktorých sa vyjednávajú nové významy a hodnoty, a môžu sa tak stať nezamýšľanými pomníkmi doby.

Gary McDonogh konceptualizuje prázdne miesta ako kultúrne konštruované a sociálne významné miesta na základe súvislostí medzi jazykom a významom miesta (McDonogh 1993). Na empirickom materiáli

vykladá „etnografiu prázdnoty“, ktorá poukazuje na konkurenčné mocenské procesy a vplyv mocenských štruktúr na podobu mesta.

Koncept prázdnoty (*emptiness*) presahuje prázdnotu otvorenej krajiny, a to v tom, že označuje priestor, ktorý síce môže byť ohraničený, nie je však definovaný, alebo ktorého definícia je nejasná kvôli nevyriešeným sporom o jeho význam. Slovníkové definície slova „prázdny“ naznačujú negatívu – niečo bez obsahu, nenaplnené, niečo čo sa má naplniť; prípadne niečo, čo určité žiaduce atribúty postráda (napr. „ľudoprázdny“) alebo dokonca evokuje opustenosť („prázdny byt“ – neobsadený, čakajúci na nových nájomníkov).

McDonogh uvádza kategóriu prázdnoty ako problematickú v kontexte sociálnych vied. Tie sa totiž spravidla zaoberajú „plnosťou“, tým, čo naplňa sociálny život – interakciami, významami, štruktúrami (McDonogh 1993:3). V kontexte mestskej krajiny môže prázdnota referovať k nevyužívaniu, neoblúbenosti, vyprázdnenosti, nedostatku príležitostí k činnosti či pocitu nebezpečnosti; v moderných a postmoderných mestách založených na organizovanosti má prázdnota tendenciu znepokojovať. McDonogh za najpodstatnejší (a najčastejší) aspekt prázdnoty priestoru považuje konflikt. Svoju interpretáciu podkladá výstižným odkazom na Whorfov príklad sudov z benzínom, ktoré podľa miery prázdnoty či plnosti vyvolávali v ľuďoch rozlične opatrné či naopak

riskantné správanie. To Whorf vysvetľuje na základe predpokladu lingvistickej analógie – „prázdne“ je asociované s absenciou rizika. Opak je však pravdou a McDonogh z Whorfovho príkladu odvodzuje metaforu prázdnoty ako prchavosti, výbušnosti. Prázdnota v mestskej krajine priťahuje konflikt - prázdnota sa dožaduje definície a naplnenia významom. Na druhej strane, potenciál, o ktorom píše McDonogh, možno chápať ako „náplň“ priestoru, v intenciách Lefebvrovej tézy, že „priestor nie je nikdy prázdny: vždy stelesňuje význam“ (Lefebvre 1991: 154).

V bežnej predstavivosti ľudí sa v prípade opustených oblastí často jedná sa o „územie nikoho“. V McDonoghovom pojatí ide o „územie nikoho“, ktoré môže byť naplnené rôznym potenciálom – sociálnym, politickým, estetickým i morálnym. McDonogh naznačuje štyri možné výklady či obsahy konceptu prázdnoty:

1. ako miesto pamäti – miesto, kde sa kedysi nachádzala pamiatka či význačný objekt,
2. nevyužívané miesto – miesto, ktoré využívajú sociálne marginalizovaní a príležitostne psíčkari,
3. hranica medzi prijateľným a neprijateľným správaním,

4. miesto zámerne ponechané ladom – objekt budúcich pozemkových špekulácií a budúceho rozvoja.

Prázdnota teda nie je vákuum, ale je naplnená mnohými významami. Z pohľadu mestského rozvoja a zvlášť s ohľadom na kauzu Nádraží Praha – Bubny je osobitne relevantný posledný bod. Ako zásadnú súvislosť prípadov búrania budov a ničenia (antropologických) miest, a taktiež prípadov, kedy sa nevyužité pozemky zámerne nechávajú „ležať ladom“ uvádza McDonogh tzv. špekulatívnu prázdnotu (ibid. 7).

Ako sociálny priestor konceptualizuje McDonogh prázdnotu prostredníctvom konfliktu medzi skupinami so špecifickými víziami a predstavami o meste a o svojej prítomnosti v mestskej spoločnosti. Tento konflikt zahŕňa tak konflikt medzi kultúrnymi významami, ako aj konflikt v rámci hierarchických sociálnych štruktúr (ibid.). V zásade ide o sociálny konflikt, ktorý spočíva už v jednom zo samotných významov slova, ako bolo naznačené vyššie - prázdnota ako nedostatok určitého obsahu. Proces určenia správneho či nesprávneho obsahu môže pritom vychádzať zo sporov o územie medzi konkrétnymi skupinami, alebo napr. zo sporov o spôsob užívania daného priestoru, odvodený od snahy o výlučné pripísanie určitých kultúrnych hodnôt (ibid. 9).

V podobnom duchu opustené priestory ponímajú DeSilvey a Edensor (2013) ako ostrovy transgresie v súčasnom (nielen) mestskom priestore, predchnutom logikou obchodu a byrokracie, a to vďaka tomu, že neustále kolíšu na hranici medzi binárnymi opozíciami príroda/kultúra, opustenie/prispôsobenie, prítomnosť/absencia, moc/zraniteľnosť, príťažlivosť/odpor atď. Pokiaľ ostáva miesto nevyužitú a ďalej chátra, má toto kolísanie za výsledok stav, kedy sa žiaden z významov nestane dominantne prijímaným.

3 METODOLOGICKÝ RÁMEC

Už vyššie citovaný Marc Augé hovorí k metodológii výskumu v mestskom prostredí, že antropológ musí v tomto „novom“ prostredí (referujúc k prostrediu typickému pre komplexné spoločnosti, aby ho tak odlišil od tradičného antropológického terénu predliterárnych spoločností) „použiť to najlepšie ze své metody a zároveň ji obnovit.“ (Augé 1999:118). Potreba obnovenia metódy je, domnievam sa, pokynom k jej rozšíreniu a obohateniu. V mestskom teréne nie je vždy možné realizovať klasický model zúčastneného pozorovania – možné je, ako píše Augé, „pracovať jen s malými skupinami a rozmlouvat s konkrétními lidmi.“ (ibid.)

Setha M. Low v článku *Spatializing Culture* navrhuje pri etnografickom výskume mestského priestoru uplatniť analýzu spočívajúcu na štyroch bodoch: historický vznik, sociopolitické a ekonomické štruktúrovanie priestoru, zdieľané vzorce užívania a významy založené na žitej skúsenosti (Low 1996: 861-2).

Pri bádání v mestskom prostredí už nie je výnimkou použitie kombinovaných výskumných metód – či metód zo škály kvalitatívnych, alebo i v kombinácii s kvantitatívnymi metódami zberu dát a ich analýzy. Zmiešanú metodológiu uplatňujú pri skúmaní súčasného mesta a jeho

fenoménoch mnohí antropológovia i sociálni geografi¹. Inšpirovaná „brikolážou etnografických metód“ (Aitken 2001: 499) som sa rozhodla aplikovať nasledujúci súbor metód vytvárania dát:

1. analýza textového korpusu oficiálnych zdrojov (napr. verejné politiky, mediálne výstupy, územné štúdie, ale i letáky, sprievodné texty k výstavám a spoločenským podujatiam),
2. analýza zainteresovaných aktérov,
3. interview – spontánne interview s krátkodobými užívateľmi verejného priestoru počas náhodnej prechádzky; expertné (naratívne) interview; interview s kľúčovými informátormi so skúsenosťou s každodenným pobytom v skúmanom priestore.
4. pozorovanie s rôznou mierou zúčastnenosti pri rozličných formálne organizovaných podujatiach i spontánne vznikajúcich stretnutiach na sledovanom území – záznam vedený v terénnom denníku.

¹ Pre ilustráciu napr. Degen 2001, 2008; Jones 2014; Monge 2012.

3.1 Multi-lokálna etnografia

George Marcus (1995) uvádza, že priestor pre nový typ výskumného dizajnu vytvorilo kritické prehodnotenie konceptov miesta a priestoru v etnografickom výskume. Multi-lokálna etnografia stojí na „reťazoch, dráhach, vláknach, konjunkciách a juxtapozíciách lokácií“ (ibid. 105). „Výzkumy v súčasnosti nemohou byť prováděny pouze v jedné lokalitě a pozorování musí zahrnovat mnoho míst s ohledem na jejich propojení“ (Tošner 2008: 39).

V multi-lokálnej etnografii sa predmet štúdia definuje technikami, ktoré možno poňať ako konštrukciu pohybu určitého komplexného kultúrneho fenoménu a ako jeho sledovanie v rôznych kontextoch, pričom sa v priebehu bádania predpokladá vývin tohto fenoménu od jeho počiatkovej konceptuálnej povahy. Marcus uvádza možnosť sledovať pohyb ľudí, predmetov/vecí, metafor (symbolov, diskurzov, asociácií), príbehov a zápletiok – vrátane životných príbehov a konfliktov.

Posledné uvedené – sledovanie konfliktov – sa v skúmaní komplexných spoločností ukazuje ako kľúčový prístup multi-lokálnej etnografie, pretože najspornejšie otázky sa spravidla týkajú sfér každodennosti, inštitúcií a médií zároveň (Marcus 1995: 110).

3.2 Analýza aktérov a diskurzívne prístupy

Ako navrhuje George Marcus (viď vyššie) a zároveň z potreby zorientovať sa v teréne, do ktorého vstupuje množstvo formálnych i neformálnych aktérov, sa javí ako vhodná kombinácia diskurzívnych prístupov k analýze a interpretácii dát s analýzou aktérov. Ako prvé je potrebné vyjasniť pojmy aktér (stakeholder) a preskúmať možné klasifikácie aktérov.

Vo všeobecnom poňatí sa za aktéra považuje akákoľvek skupina či jednotlivec, „které v dané ... problematice o něco jde, která zde má svůj zájem“ (Hejzlarová 2014:109-110). V širšom poňatí ako aktéra možno označiť jednotlivca či skupinu, ktorý je nejakou udalosťou, vývojom či napr. konkrétnou politikou (v zmysle *policy*) ovplyvnený alebo má možnosť ich ovplyvniť. Hejzlarová prináša v kontexte verejnej politiky a *policy analysis* nasledujúce vymedzenie „ideálneho“ aktéra:

„Typicky jde o formalizovanou skupinu, která má určitou historii a je již etablovaná, disponuje určitou mocí, má vyhraněný a veřejněpoliticky relevantní postoj k řešení daného problému, je v rozhodovacím procesu vidět, a je tudíž relativně snadno zkoumatelná“ (ibid. 110).

Aktérov, ktorí zodpovedajú tomuto vymedzeniu, označuje Hejzlarová ako viditeľných. Neviditeľnými aktérmi sa potom rozumejú aktéri, ktorí majú charakteristiky opačné. Najdôležitejším rozdielom je absencia sociálneho či kultúrneho kapitálu potrebného k riešeniu daného problému a pozícia mimo debatu a rozhodovacie procesy.

Pri identifikácii aktérov vstupujúcich do procesov plánovania a rozhodovania o stave a budúcnosti rozvojových území v mestách môže byť užitočným nástrojom analýza založená na diskurzívnych prístupoch. Cieľom týchto prístupov je totiž „identifikovať „hodnotové súbory a praktiky jednotlivých aktérov a skrze ne [vysvetliť] rozloženie týchto aktérov“ (Durnová 2011: 68). Výhoda diskurzívnych prístupov spočíva v prepojení výstupov praktík jednotlivých aktérov s ich historickým, sociálnym a inštitucionálnym prostredím, ktoré dávajú vyjednávaniu konkrétnu formu. (ibid. 99).

Analýzu a interpretáciu dát vychádzajúcu z diskurzívnych prístupov možno aplikovať na dáta získané z textových dokumentov i na výpovede informátorov. Pri interpretatívnej analýze prirovnaní, metafor, symbolických objektov a odkazov hľadáme v texte významové kategórie a argumentačné opozície; zameriavame sa na postoje a zisťujeme, na aké vzorce správania, spoločenské usporiadanie a ideologické rámce odkazujú; týmto postupom odkrývame predstavy jednotlivých

(súperiáciach) skupín. Sledujeme tiež, aké koncepty formulujú ktorí aktéri, čo môže poukazovať na konkrétne rozloženie aktérov (tzv. „diskurzívne koalície“), a až na hlbšie konflikty spoločnosti (ibid. 95-99).

3.3 Naratívne interview

Vzhľadom k vyššie popísanej diskurzívnej analýze sa javí ako vhodná technika dotazovania naratívne interview. Naratívne interview je radené ku kvalitatívnym výskumným metódam a vyznačuje sa neštruktúrovaným, hĺbkovým spôsobom dotazovania. Výhodou opustenia (polo)štruktúrovaného modelu otázka – odpoveď je získanie výpovede informátora formulovanej v jeho spontánnom jazyku (Bauer 1996: 3). Cieľom naratívneho interview je, aby sa výskumníkovi v rozprávaní o určitej udalosti odhalil pohľad informátora na túto udalosť a jej súvislosti. Pri voľnom rozprávaní je vyššia pravdepodobnosť, že informátor využije škálu vlastných jazykových prostriedkov, analýza a interpretácia ktorých naznačí cestu k identifikovaniu hodnôt, významov (viď podkapitola o diskurzívnych prístupoch) a predstáv respondentu, prípadne skupiny, ktorú zastupuje.

Predpokladom tohto modelu dotazovania je, že navodením témy sa aktivuje schéma rozprávania, ktoré je prirodzenou súčasťou jazyka. Pri rozprávaní príbehu neinformovanému poslucháčovi je bežné predstaviť poslucháčovi kontextu udalostí, uviesť čiastkové deje do časového sledu a rozprávanie doplniť potrebným množstvom detailov, ktoré príbeh dokresľujú (ibid.)

Výskumník na začiatku rozhovoru nastolí tému/témy, pričom sa môže opierať napr. o vizuálne pomôcky, priebeh rozprávania však v ideálnom prípade viac neprerušuje a nechá informátora voľne rozprávať. Výskumník nemá informátora podnecovať hodnotovými otázkami, otázkami na názory a postoje, ale výlučne otázkami týkajúcimi sa deja (napr. „čo sa stalo potom?“) (ibid. 3-7).

4 ANALYTICKÁ ČASŤ

Bude doplnená v dokončenej verzii práce.

5 DISKUSIA A ZÁVER

Bude doplnený po dokončení analytickej časti výskumu.

6 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV

Augé, Marc, 1999. *Antropologie současných světů*. Vyd. 1. Brno: Atlantis.

Bauer, Martin. 1996. „The Narrative Interview“. London: London School of Economics and Political Science, Methodology Institute. [cit. 15. 5. 2016]
Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/methodology/pdf/QualPapers/Bauer-NARRAT1SS.pdf>.

Bernard, H. Russell. 2006. *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Rowman Altamira.

Degen, Monica Montserrat. 2001. “Regenerating Public Life?: A Sensuous Comparison of Barcelona and Manchester.” Disertační práce. University of Lancaster.

Degen, Monica Montserrat. 2008. *Sensing Cities: Regenerating Public Life in Barcelona and Manchester*. London: Routledge.

DeSilvey, Caitlin, and Tim Edensor. 2013. "Reckoning with Ruins." *Progress in Human Geography* 37 (4): 465-85.

Durnová, Anna. 2011. „Diskurzivní přístupy v policy analysis.“ S. 64–104 in Nekola, Martin, Hana Geissler a Magdalena Mouralová (eds.). *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum.

Harvey, David . 2007. “Contested Cities: Social Process and Spatial Form.” S. 225-232 in LeGates, Richard T. a Frederic Stout (eds.) *The City Reader*. 4th ed. London: Routledge.

Hejzlarová, Eva M. 2014. „Neviditelní“ aktéři v policy analysis.“ *Sociální studia* 11(1): 109–129.

Jones, Alasdair J. H. 2014. *On South Bank: The Production of Public Space*. Farnham: Ashgate Publishing.

Kluchová, Adéla. 2014. „Železniční brownfields – potenciál města. Případová studie nádraží Bubny.“ Bakalárska práca, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta.

Kučera, Tomáš. 1997. „Železniční areál Holešovice Bubny.“ *Staletá Praha XXIII. Pražské památky 19. a 20. století*. Praha: Brody.

LeGates, Richard T. a Frederic Stout (eds.). 2007. *The City Reader*. 4th ed. The Routledge Urban Reader Series. London: Routledge.

Lefebvre, Henri. 1991. *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.

Liew, Kai Khiun, Natalie Pang, and Brenda Chan. 2013. "New Media and New Politics with Old Cemeteries and Disused Railways: Advocacy Goes Digital in Singapore." *Asian Journal of Communication* 23 (6): 605–19.

Low, Setha M. 1996. "Spatializing Culture: The Social Production and Social Construction of Public Space in Costa Rica." *American Ethnologist* 23(4): 861–879.

Marcus, George E. 1995. "Ethnography In/of the World System: The Emergence of Multi-Sited Ethnography." *Annual Review of Anthropology* 24: 95–117.

Monge, Fernando. 2012. „Urban Anthropological Research: Old Spaces and New Ways of Living.“ s.215-224 in Pardo, Italo a Giuliana B. Prato (eds.) *Anthropology in the City: Methodology and Theory*. Farnham: Ashgate Publishing.

Nefs, Merten. 2006. "Unused urban space: conservation or transformation? Polemics about the future of urban wastelands and abandoned buildings." *City & Time* 2(1): 4.

Oppido, Stefania, and Stefania Ragozino. 2014. "Abandoned Railways, Renewed Pathways: Opportunities for Accessing Landscapes." *Advanced Engineering Forum* 11 (June): 424–32.

Svoboda, Marian. 2009. „Průmyslové dědictví. Vybrané staré průmyslové objekty v Praze a způsoby jejich nového využití.“ Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií.

Spradley, James P. 1980. *Participant Observation*. Wadsworth: Cengage Learning.

Tošner, Michal. 2008. „Postmoderní a kritická antropologie.“ *Antropowebzin* 2008 (2-3): 35-43. Dostupné z: http://antropologie.zcu.cz/media/webzin/webzin_2-3_2008/3_POSTMODERNI_A_KRITICKA_ANTROPOLOGIE.pdf.

Toušek, Laco. 2013. „Prostor, transgrese a bezdomovectví.“ Disertační práce. Filosofická fakulta, Západočeská univerzita v Plzni.

Urbánek, Vojtěch. 2013. „Vliv změny územního plánu na pražská „brownfieldová“ nádraží a jejich budoucí rozvoj.“ Bakalářská práce, Vysoká škola ekonomická v Praze.

Zukin, Sharon. 1991. *Landscapes of Power: From Detroit to Disney World*. Berkeley: University of California Press.

7 RESUMÉ

Bude doplnené po dokončení výskumu.

8 PRÍLOHY

8.1 Obrazová príloha

Obr. 1 – Ortofotomapa s vyznačením areálu nádraží. Autor: Google Maps, autorka. Na mape sú pri východnej hranici areálu stále viditeľné haly zbúrané v septembri 2015.

Obr. 2 – Železničné dielne a haly v stave pred zbúraním v septembri

2015. Autor: neznámy. Zdroj: MČ Praha 7 [online].. [Cit. 11.9.2015].

Dostupné z: http://www.praha7.cz/18783_V-pondeli-ma-zacit-demolice-budovy-Dilen-byvale-spolocnosti-Statni-drahy-v-Bubnech.

Obr. 3 - Letná z budovy ArtGen. Pohľad z Dolných Holešovic smerom na Letnú, ponad juhovýchodnú časť areálu Nádraží Praha – Bubny. Autor: Matouš Pudil, Facebook - Letenská parta [online]. [Cit. 18.5.2015].

Dostupné z:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10203744378441252&set=gm.864221833649160&type=3&theater>

Obr. 4 - Metropolitní plán Prahy – návrh ke kontrole pořizovatelem.

Výrez z návrhového výkresu s vyznačením súčasného VRÚ² Bubny - Zátory definovaného ako transformačné územie. Autor: IPR Praha [online]. [Cit. 18.6.2016]. Dostupné z: <http://plan.iprpraha.cz/cs/upp-dokumentace>.

² VRÚ – veľké rozvojové územie. Definované ako kľúčové pre rozvoj mesta. Okrem plôch, ktoré z veľkej časti pokrýva železničný areál, je na území hl. m. Prahy definovaných ďalších 14 VRÚ, z toho 3 čiastočne ležia na území obvodu Prahy 7 (Bubeneč, Pelc - Tyrolka, Troja).

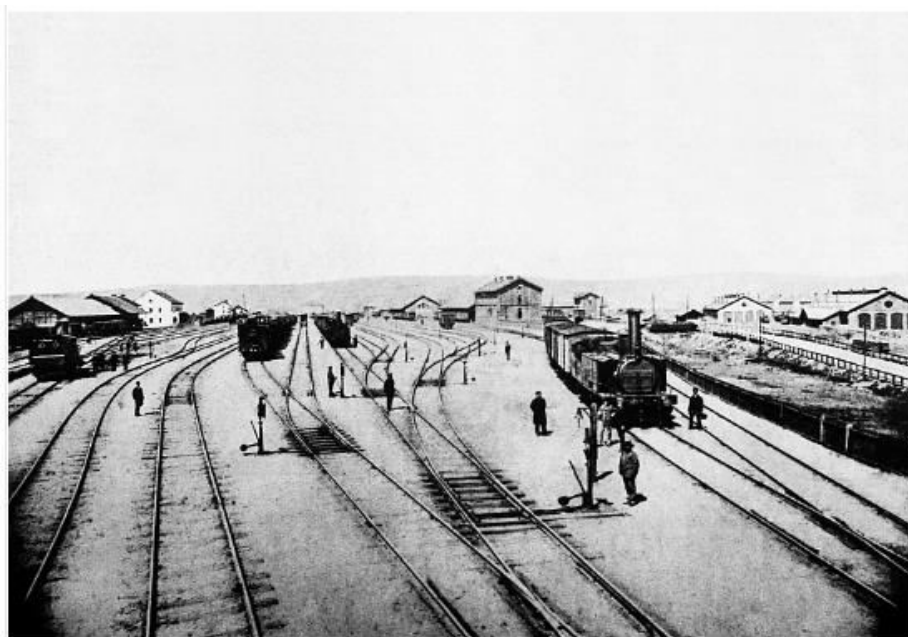
Obr. 5 – Parkouristi na koľajach – Prague Parkour Jam. Autor: Alica Brendzová.

Obr. 6 – Venčenie psov v blízkosti funkčnej vlakovej stanice Praha – Bubny. Pohľad z juhu na sever. Autor: Alica Brendzová.

Obr. 7 – Nádraží, depo a díelne Společnosti státní dráhy, 1873. Autor: neznámy. Zdroj: Archív Národního technického muzea [online].. [Cit. 11.6.2016]. Dostupné z: <http://www.industrialnitopografie.cz/>.

Obr. 8 – Nádraží, depo a díelne Společnosti státní dráhy, 1873. Autor: neznámy. Zdroj: VCPD FA ČVUT v Praze [online]. [Cit. 11.6.2016]. Dostupné z: <http://www.industrialnitopografie.cz/>.

Obr. 9 – Vizualizácia spracovaná v roku 2008 ako súčasť štúdie k zmene územného plánu územia Bubny – Zátory pre ORCO Property Group a.s./ Bubny Development s.r.o. Autor: Cigler Marani Architects.
[online]. [Cit. 11.6.2016]. Dostupné z:
<http://www.ciglermarani.cz/en/uzemni-plan-bubny-zatory?f=m>.

Obr. 10 – Staničná budova Nádraží Praha – Bubny s památníkom

„Brána nenávratna“ pri príležitosti propagačnej akcie Památníku ticha -
Rozbubnování konanej 26. 6. 2016. Autor: Alica Brendzová.

